

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐานที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข และในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา คุณลักษณะข้อแรกที่จุดหมายของหลักสูตรระบุไว้ว่าจะมุ่งปลูกฝังให้เกิดกับนักเรียนคือ ให้มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้ และคิดคำนวณได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2533 : 21)

ในบรรดากลุ่มประสบการณ์ที่จัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และฉบับปรับปรุง 2533 กลุ่มทักษะซึ่งประกอบด้วยวิชาภาษาไทย และคณิตศาสตร์นับว่าเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ โดยเฉพาะภาษาไทยเพราะนักเรียนจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะทางภาษาเพื่อการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ตลอดจนใช้ในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติม ทั้งในขณะที่เป็นนักเรียนและในอนาคตเมื่อจบหลักสูตรระดับประถมศึกษาไปแล้ว ดังนั้นการจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนภาษาไทย จึงเน้นทักษะทาง ภาษาทั้ง 4 ประการ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งถือเป็นทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

การอ่านมีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทักษะอื่น ดังที่สุจจริต เพียรชอบ และสายใจ อันทรมพรรษ์ (2523: 98) กล่าวไว้ว่า

การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญยิ่งในสังคมยุคปัจจุบัน เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ ๆ ทำให้มนุษย์ต้องค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อ

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้ที่สนิัยรักการอ่านย่อมเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างกว้างขวาง และสามารถนำความรู้ที่ได้มาบูรณาการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคมของตนให้ดียิ่งขึ้น การอ่านจึงมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะได้รับความรู้แล้วยังทำให้เกิดความบันเทิงใจอีกด้วย

ในด้านการเรียนของนักเรียน อาจกล่าวได้ว่า การอ่านเป็นหัวใจของกิจกรรมทั้งหลาย เนื่องจากกิจกรรมในโรงเรียนประมาณร้อยละ 80-90 ต้องอาศัยการอ่านเป็นสำคัญ (Strang, McCullough and Traxler 1961: 27) การอ่านจึงเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ของนักเรียน ไม่ว่านักเรียนจะเรียนวิชาใด ต้องอาศัยทักษะการอ่าน ถ้านักเรียนมีทักษะในการอ่านอย่างดีแล้ว การเรียนวิชาอื่น ๆ ก็จะมีผลตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะความสามารถในการอ่านมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาอื่น ๆ ซึ่งก็ได้มีผลการวิจัยหลายเรื่องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่พบว่า นักเรียนที่มีความสามารถทางการอ่านสูงจะมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาต่าง ๆ สูงตามไปด้วย เป็นต้นว่า วิชาภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือแม้แต่ความสามารถเฉพาะอย่างก็มีความสัมพันธ์กับการอ่าน เช่น ความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอด ความสามารถในการวินิจฉัยและแก้โจทย์ปัญหา เป็นต้น ซึ่งได้แก่ งานวิจัยของ ปฐม นิคมานนท์ (2514) สมพิศ ชังชมแก้ว (2515) ประพิมพ์พรณ สุธรรมวงศ์ (2516) บาโลว์ (Balow 1964) คราเมอร์ (Kramer 1966) และ โนท (Noeth 1974: 213-215)

หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 กลุ่มทักษะภาษาไทย ได้กำหนดให้เริ่มฝึกอ่านทั้งการอ่านออกเสียงและอ่านในใจตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในด้านการอ่านในใจได้เสนอแนะให้มีการฝึกลักษณะต่าง ๆ ของการอ่านในใจที่ดีครั้งละเล็กน้อย โดยมีได้หวังผลว่านักเรียนจะปฏิบัติได้เพียงการฝึกครั้งเดียวหรือปีเดียว แต่ให้ครูดำเนินการตามขั้นตอนที่เสนอไว้ในคู่มือการสอน

สำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในส่วนของการอ่าน หลักสูตรได้แสดงเจตนารมณ์ในการสอนว่าเน้นให้นักเรียนมีความเข้าใจในการอ่านไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้สำหรับชั้นนี้ไว้ดังนี้

1. จับใจความเรื่องที่อ่านได้
2. อ่านในใจอย่างรวดเร็วและถูกต้อง

3. เข้าใจความสัมพันธ์ในเรื่อง เรื่อง รู้รายละเอียด สามารถขยายความเรื่องที่อ่านได้
4. เข้าใจความรู้สึกและอารมณ์ของ บุคคลในเรื่องที่อ่าน
5. เข้าใจจุดประสงค์และ เจตคติของผู้เขียน
6. เกิดความคิดต่าง ๆ จากเรื่องที่อ่าน
7. วิเคราะห์เรื่องที่อ่านได้

(กระทรวงศึกษาธิการ 2525: 38)

นอกจากนี้ในคู่มือการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ก็ได้กล่าวไว้สอดคล้องกันว่าในระดับชั้นนี้เน้นการอ่านในใจมากกว่าการอ่านออกเสียง เพราะนักเรียนอ่านหนังสือได้ดีแล้ว จึงเน้นการอ่านจับใจความซึ่งควรจะเป็นการอ่านในใจ (กระทรวงศึกษาธิการ 2526: 49) และกำหนดจุดประสงค์เฉพาะ ไว้ว่าให้อ่านแล้วสามารถจับใจความและรู้สภาวะของข้อความที่อ่าน... สามารถใช้วิจักษณ์ในการวิเคราะห์เรื่องที่อ่านได้ และสามารถทราบเจตนาของผู้เขียน ตลอดจนข้อคิดที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ 2526: 9)

จากเจตนารมณ์ที่ได้จากหลักสูตรและคู่มือการสอนการอ่านดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของการอ่านเพื่อความเข้าใจในระดับประถมศึกษาแล้ว แต่ผลในทางปฏิบัติ ปรากฏว่ายังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ดังผลการประเมินความสามารถของนักเรียนประถมศึกษาในระดับต่าง ๆ ต่อไปนี้

พ.ศ. 2523 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ประเมินประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา โดยการทดสอบความรู้ความสามารถของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 11,442 คน จาก 399 โรงเรียน 18 จังหวัด ที่เป็นตัวแทนเขตการศึกษา 10 เขต ผลปรากฏว่าได้คะแนนเฉลี่ยคณิตศาสตร์ และภาษาไทย ร้อยละ 51 และ 52 ตามลำดับ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ: 2524)

พ.ศ. 2524 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ประเมินความก้าวหน้าทางการศึกษา โดยประเมินผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาทักษะภาษาไทย และคณิตศาสตร์ จำนวน 8,280 คน ใน 23 จังหวัด ที่เป็นตัวแทนของเขตการศึกษาทั้ง 12 เขต

ปรากฏคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในด้านความเข้าใจในการอ่านเท่ากับร้อยละ 33 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนถึงร้อยละ 83 ของจำนวนนักเรียนที่เข้าสอบ ได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ: 2526)

นอกจากนั้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2527 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั่วประเทศ โดยมุ่งติดตามผลการศึกษาย่างต่อเนื่องทุกปี โดยทำการประเมินสมรรถภาพต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายของทุกกลุ่มประสบการณ์ ผลการประเมินความสามารถของนักเรียนในกลุ่มทักษะภาษาไทยระดับประเทศ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2527-2529 ปรากฏผลดังนี้ คะแนนเฉลี่ยรวมของกลุ่มทักษะภาษาไทยเท่ากับร้อยละ 49.08 56.84 และ 58.40 ตามลำดับ ส่วนคะแนนเฉลี่ยเฉพาะสมรรถภาพการอ่านในใจเมื่อเทียบ 10 ได้เท่ากับ 4.53 4.86 และ 5.20 ตามลำดับ (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ: 2528, 2529, 2530)

สำหรับผลการประเมินในปีการศึกษา 2530 นั้น ปรากฏว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนลดลงจากปี 2529 อย่างมาก กล่าวคือ คะแนนเฉลี่ยรวมของกลุ่มทักษะภาษาไทยเท่ากับร้อยละ 56.29 ส่วนคะแนนเฉลี่ยเฉพาะสมรรถภาพการอ่านในใจเมื่อเทียบ 10 ได้เท่ากับ 3.92 และมีนักเรียนที่ได้คะแนนอยู่ในระดับไม่น่าพอใจมากถึงร้อยละ 63 ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยของคะแนนทุกเขตการศึกษาอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ: 2531)

จากผลการประเมินความสามารถในวิชาภาษาไทย โดยเฉพาะสมรรถภาพการอ่านในใจดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความรู้ความสามารถของนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่น่าพอใจ ซึ่งไม่อาจกล่าวได้อย่างชัดเจนว่าเป็นเพราะเหตุใด เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์หรือได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้านที่มีสติปัญญา ในเรื่องนี้มีผู้ศึกษาและเสนอองค์ประกอบต่าง ๆ ไว้มากมาย เช่น ฮิกกินส์ (Harvighurst 1969: 159) ได้เสนอไว้ 4 ประการ ได้แก่ ความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ชีวิตและการอบรมในครอบครัว ประสิทธิภาพของโรงเรียน และความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองหรือความมุ่งหวังในอนาคต ส่วนเซนตรา และพอตเตอร์ (Centra and Potter 1980: 273-291) ได้เสนอตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไว้เป็นหมวดหมู่ ได้แก่ สภาพของโรงเรียนและชุมชน บรรยากาศภายในโรงเรียนซึ่งรวมถึงระบบการบริหาร ขนาดของ

ห้องเรียน และการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วย นอกจากนั้นยังมีคุณลักษณะของครู คุณลักษณะของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสิ้น

ความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ในการอ่าน ก็มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งทางด้านสติปัญญาและมีใช้สติปัญญาเช่นเดียวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเนื้อหาอื่น ๆ ดังที่ ดาวนิง และ ลีอง (Downing and Leong 1982: 265-298) ได้ให้ข้อสรุปไว้ ทั้งนี้จากการรวบรวมงานวิจัยของเขาทั้งสอง พบว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการอ่าน ได้แก่ วัฒนธรรมของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ มาตรฐานของสังคมเกี่ยวกับบทบาทของเพศหญิงและชาย ภาษาที่ใช้ที่บ้านและโรงเรียน การแบ่งชั้นทางสังคม สภาพครอบครัว ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน เช่น อาคารสถานที่ ขนาดและที่ตั้ง สื่อการเรียนการสอน ลักษณะระบบโรงเรียนซึ่งเป็นผลมาจากนโยบาย เช่น ระดับอายุที่เริ่มสอนอ่าน อัตราเวลาเรียน เวลาที่ครูให้คำแนะนำและปรึกษาคุณลักษณะของครู เช่น ความรู้ของครู ความเชื่อของครู บุคลิกภาพของครู เป็นต้น

จากผลการวิจัยที่พบว่า คุณลักษณะของครูก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการอ่านของนักเรียนประการหนึ่งนั้น ก็ได้มีผู้กล่าวไว้ตรงกันโดยเน้นถึงตัวครูและการสอนของครูว่า "ข้อสรุปข้อหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายตลอดศตวรรษนี้ คือ ข้อสรุปที่ว่า สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก็คือ ครู" (Hoffman 1986: 3) ซึ่งเขายังได้อ้างถึงงานวิจัยของสตอลลิ่งและคาสโควิทซ์ (Stalling and Kaskowitz 1974 อ้างถึงใน Hoffman 1986: 19) ในโครงการ Follow Through Program ของมหาวิทยาลัยอริโซนา ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเกรด 1 และ 3 ซึ่งเลือกมาจาก 36 เมือง ทั้งในเขตเมืองและนอกเขตเมือง พบว่า ช่วงเวลาที่เรียนในโรงเรียน และจำนวนเวลาที่ใช้ในการเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านนั้น เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคะแนนการอ่านของนักเรียนทั้ง 2 ระดับ กล่าวคือชั้นเรียนที่อ่านมากกว่าหรือมีการอภิปรายร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนมากกว่า จะมีคะแนนการอ่านสูงกว่า นอกจากนี้ชั้นเรียนที่ใช้รูปแบบการสอนที่มีระบบ (Systematic Instructional Pattern) จะได้รับคะแนนการอ่านสูงกว่าเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น สตอเฟอร์ (Stauffer 1975: 4) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่าน ยังเสนอแนวคิดที่สอดคล้องกัน สรุปได้ความว่า การที่นักเรียนจะมีความสามารถในการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพและอย่างสร้างสรรค์ ขึ้นอยู่กับว่าเขาได้รับการสอนมาอย่างไร ทักษะพื้นฐานการอ่าน-

การคิด ที่นักเรียนได้รับมานั้นเป็นผลมาจากครูและกระบวนการสอนของครูเกือบทั้งสิ้น ทั้งนี้เขายังกล่าวยืนยันไว้ว่า มิ่งงานวิจัยเกี่ยวกับห้องเรียนหลายเรื่องที่ได้ข้อสรุปตรงกันว่า ตัวแปรตัวหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนการสอนอย่างมากคือตัวครู

จากข้อคิดเห็นโดยมิ่งงานวิจัยเป็นพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ ทำให้พอจะสรุปได้ว่าครูเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งรวมถึงผลสัมฤทธิ์หรือความสามารถด้านการอ่านด้วย กล่าวคือ ถ้าตัวครูเห็นความสำคัญของการอ่าน เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของการอ่าน ใช้วิธีการที่เหมาะสมในการสอน ก็คงจะทำให้ให้นักเรียนมีความรู้และความสามารถทางด้าน การอ่านอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจ เพราะแม้ว่าจะมีปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการอ่านของนักเรียนอีกหลายประการ แต่เนื่องจากนักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในระบบโรงเรียน รับการสอนจากครู ซึ่งจัดอย่างเป็นทางการ การสอนของครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะมีส่วนช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จด้านการอ่านได้

จากข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษาของไทยที่อยู่ในเกณฑ์ที่ยังไม่น่าพอใจดังกล่าว จึงไม่อาจวางใจได้ว่านักเรียนที่จบจากโรงเรียนประถมศึกษาออกไปแล้วจะสามารถใช้ทักษะทางภาษาด้านนี้ เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ตลอดจนใช้ในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมของข่าวสารข้อมูล ที่มีสื่อด้านสิ่งพิมพ์มากมายหลายประเภท และมีลักษณะท่วงทำนองการเขียนและการใช้ภาษาที่หลากหลายเช่นปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและปรารถนาที่จะช่วยแก้ไขปัญหานี้ ด้วยการคิดค้นวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นทางเลือกแก่ครูที่สอนการอ่าน เพราะครูเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยพัฒนาการอ่านให้แก่เด็กเรียนได้ดีดังที่ได้กล่าวข้างต้น และเมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการสอน ตลอดจนศึกษาทฤษฎีและแนวคิดด้านการอ่าน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยก็เกิดความคิดว่าการอ่านเพื่อความเข้าใจนั้นเป็นสิ่งที่ต้องใช้วิธีสอนทางตรง และต้องมุ่งพัฒนาความสามารถในการทำความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ (improving ability to comprehend texts) มิใช่มุ่งพัฒนาความเข้าใจเรื่องราวเฉพาะเรื่อง (improving comprehension of the instructional text) นั่นก็คือ การสอนวิธีการหรือกลวิธีการอ่าน ให้แก่นักเรียนอย่างเป็น ระบบ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนนำกลวิธีนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ด้วยตัวของเขาเอง ไม่ต้องพึ่งพาครูตลอดไป และเนื่องจากการอ่านเป็นกระบวนการของการคิด (Belts 1966: 454 Bush and Huebner 1970: 4 Schoeller 1973: 55 Stauffeur

1975: 3-14) ในกระบวนการอ่านจึงต้องมีกระบวนการคิดเสมอ ดังที่ สตอเฟอร์ (Stauffer: 1975) ใช้คำว่า "Reading-Thinking Process" ซึ่งหมายถึงการที่ผู้อ่านใช้การคิด เช่น การทำนาย การปรับความเร็วในการอ่าน การตรวจสอบความถูกต้องของการทำนาย การตั้งคำถามถามตนเอง มาช่วยทำให้การอ่านบรรลุจุดมุ่งหมาย คือ ความเข้าใจสิ่งที่อ่านนั่นเอง ดังนั้น กลวิธีซึ่งจำเป็นต่อการอ่าน คือกลวิธีความคิดที่สัมพันธ์กับการอ่าน ซึ่งในที่นี้จะใช้คำว่า กลวิธีการอ่าน-การคิด (Reading-Thinking Strategies) จึงมีความสำคัญ จะต้องมีการสอนให้แก่ผู้เรียน เพื่อช่วยให้การอ่านของผู้เรียนบังเกิดผลและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้แนวคิดในการสอนให้นักเรียนมีความตระหนักรู้และใช้กลวิธีการอ่าน-การคิดด้วยตนเองนี้ ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการรู้และเข้าใจตนเอง (Metacognitive Theory) ที่เน้นเรื่องการทำกับตนเอง ซึ่งส่งผลให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

ด้วยเหตุผลนานาประการที่ได้กล่าวมานั้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างรูปแบบการสอน ที่มุ่งเน้นการสอนการใช้กลวิธีการอ่าน-การคิดให้แก่นักเรียนตามแนวคิดและทฤษฎีของนักจิตวิทยา สาขาปัญญานิยม และทฤษฎีการรู้และเข้าใจตนเอง (Metacognitive Theory) ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องการทำกับตนเอง เพื่อการเรียนรู้ขึ้น เพื่อใช้สอนนักเรียนประถมศึกษา แต่เนื่องจากผู้เรียนที่จะเรียนตามรูปแบบการสอนนี้ ต้องใช้การคิดหลายระดับ ตั้งแต่การคิดขั้นต่ำ จนถึงขั้นสูง และเป็นการสอนกลวิธีการอ่าน-การคิดที่เป็นนามธรรมซึ่งยังไม่มีใครทำการทดลองสอน เช่นนี้ ในระดับประถมศึกษามาก่อน ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเลือกทดลองกับนักเรียนที่มีวุฒิภาวะ และมีพัฒนาการทางด้านการคิดขั้นสูงที่จะสามารถเรียนรู้ได้ง่ายก่อน เพื่อให้ผลการทดลองครั้งนี้ปรากฏเด่นชัดที่สุด ผู้วิจัยจึงศึกษาพัฒนาการของเด็กตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์ (Jean Peaget) พบว่าเด็กที่เริ่มจะสามารถคิดแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนหรือปัญหาที่เป็นนามธรรม เช่น ปัญหาเชิงสมมุติฐาน และปัญหาอื่น ๆ ที่ต้องใช้การคิดเชิงเหตุผลขั้นสูงได้ คือเด็กที่อยู่ในช่วง 11-15 ปี จัดอยู่ในขั้นการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม (Formal Operational Stage) (จรรยา สุวรรณทัต ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข บัจจนัจฉนิก 2521: 52-53 ; ชูชีพ อ่อนโคกสูง 2522: 21-26 พรรมณี ช. เจนจิต 2528: 81-114) ซึ่งเด็กในวัยดังกล่าว กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หรือประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยจึงเลือกสอนนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งนี้เพื่อให้ผลการทดลองปรากฏเด่นชัดดังกล่าวแล้ว

ผู้วิจัยเชื่อว่า การพัฒนารูปแบบการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยเน้นกลวิธีการอ่าน-การคิดสำหรับนักเรียนประถมศึกษาครั้งนี้ จะทำให้ผลการสอนอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ เพราะนอกจากการเน้นกลวิธีการคิดที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการอ่านแล้ว การพัฒนารูปแบบการสอนยังมีการพิจารณา และ เรียบเรียงองค์ประกอบของการสอนอย่างรอบคอบและเป็นระบบ ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่าน ได้ทำการค้นคว้าวิจัยได้ข้อสรุปที่สนับสนุนความคิดของผู้วิจัย คือ โบรฟี (Brophy 1980 อ้างถึงใน Pearson 1984: 746) ได้กล่าวถึงผลสรุปของการวิจัยด้านการอ่านจำนวนมาก พบข้อสังเกตตรงกัน 2 ประการ ได้แก่

1. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยตรงจากครู มักจะประสบผลสำเร็จในการอ่านมากกว่านักเรียนที่เรียนด้วยตนเองและเรียนจากเพื่อน
2. นักเรียนจะเรียนอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อครูใช้วิธีสอนที่มีการจัด เรียบเรียงองค์ประกอบการสอนอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยเน้นกลวิธีการอ่าน-การคิด ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านโดยตรงแล้วยังจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย รวมทั้งจะส่งผลที่ดีต่อการใช้ทักษะการอ่านเพื่อการสื่อสารและแสวงหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจ โดยใช้กลวิธีการอ่าน-การคิด (Reading-Thinking Strategy) สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

จากแนวคิดและผลการวิจัยที่พบว่าตัวครูและการสอนของครู เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งรวมถึงความสามารถในการอ่านด้วย (Harvighurst 1969; Stauffer 1975; Centra and Potter 1980; Downing and Leong 1982; Hoffman 1986) บทบาทและวิธีการสอนของครูจึงมีความสำคัญในการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียน ดังผลการวิจัยหลายเรื่องพบว่า ชั้นเรียนที่ใช้รูปแบบการสอนที่มีระบบ (Systematic

Instructional Pattern) กล่าวคือ มีการจัดเรียงเรียงองค์ประกอบการสอนอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูง (Stalling and Kaskowitz 1974 อ้างถึงใน Hoffman 1986; Brophy 1980 อ้างถึงใน Pearson 1984) นอกจากนั้นการอ่านเพื่อความเข้าใจที่มีประสิทธิภาพต้องใช้ความสามารถในการคิด เพราะการอ่านเป็นกระบวนการของการคิด (Betts 1966; Spache and Spache 1969; Schoeller 1973; Thorndike 1917 อ้างถึงใน Dechant 1982) ดังนั้นถ้าครูใช้วิธีการสอนที่มีการจัดองค์ประกอบการสอนอย่างเป็นระบบ โดยเน้นกลวิธีการอ่าน-การคิด (Reading Thinking Strategies) ย่อมจะเกิดผลดีต่อกระบวนการอ่าน และกลวิธีการอ่าน-การคิดก็เป็นเรื่องที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ ทั้งนี้ได้มีผู้ทำวิจัยหลายเรื่องที่ได้ข้อค้นพบว่า แม้แต่เด็กเรียนในระดับประถมศึกษา ก็สามารถเรียนรู้วิธีการคิดที่ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่อ่านได้ ตัวอย่างของการฝึกกลวิธีการคิดให้แก่เด็กในการวิจัยเหล่านี้ ได้แก่ การตั้งคำถาม การทำนายล่วงหน้า การให้ระลึกถึงความรู้เดิม เป็นต้น (Singer and Donlan 1982 อ้างถึงใน Schmitt 1986; Palinesar and Brown 1983 อ้างถึงใน Schmitt 1986)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานดังนี้

การเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น ทำให้ค่าเฉลี่ยคะแนนการอ่านเพื่อความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอ่านของตนเอง ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนการอ่านเพื่อความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอ่านของตนเอง ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนตามคู่มือการสอนภาษาไทยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ ใช้สำหรับสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจ (Reading Comprehension) แก่นักเรียนประถมศึกษา
2. ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่
 - ตัวแปรทดลอง แปรค่าได้ 2 ค่า คือ รูปแบบการสอนที่เน้นกลวิธีการอ่าน-การคิด และการสอนที่ไม่ได้เน้นกลวิธีการอ่าน-การคิด

2.2 ตัวแปรตาม มี 2 ตัว คือ ความเข้าใจในการอ่าน และความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอ่านของตนเอง

2.3 ตัวแปรควบคุม มี 1 ตัว ได้แก่ ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย แปรค่าได้ 2 ค่า คือระดับสูง ปานกลาง

3. ประชากรที่ศึกษาในการวิจัยนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4. การทดลองใช้รูปแบบการสอนครั้งนี้ ใช้เวลาสอน 22 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง

5. กลวิธี การอ่าน-การคิดในรูปแบบการสอนนี้ มี 8 ประการ ได้แก่

5.1 การตั้งวัตถุประสงค์ในการอ่าน

5.2 การปรับความเร็วในการอ่าน

5.3 การสร้างภาพในใจ

5.4 การระลึกถึงความรู้เดิม

5.5 การคาดคะเน

5.6 การตั้งคำถามถามตนเอง

5.7 การย่อใจความ

5.8 การตรวจสอบและประเมินตนเอง

ข้อตกลงเบื้องต้น

การประเมินความเข้าใจในการอ่าน และความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอ่าน ที่นักเรียนได้รับจากการทดลองสอนตามรูปแบบการสอนครั้งนี้ ไม่สามารถติดตามไปศึกษาผลในระยะยาวได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการสอน (Teaching Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในการสอน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอนการสอน การประเมินผล รวมถึงกิจกรรมสนับสนุนอื่น ๆ โดยที่ได้ผ่านขั้นตอนการดำเนินการสร้างอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

การอ่านเพื่อความเข้าใจ (Reading Comprehension) หมายถึง การอ่านเพื่อความเข้าใจ 4 ระดับ ซึ่งวัดด้วยแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่

1. การอ่านตามตัวอักษร (Literal Reading) หมายถึง การอ่านเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาสาระที่ผู้เขียนกล่าวไว้โดยตรงด้วยถ้อยคำ ความคิด หรือประโยคต่าง ๆ

2. การอ่านตีความ (Interpretative Reading) หมายถึง การอ่านเพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวไว้โดยตรง ผู้อ่านต้องใช้การประมวลเรื่องราว แผลความ และขยายความในการเสาะแสวงหาความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในข้อความที่ปรากฏ เพื่อที่จะทำความเข้าใจความคิดของผู้เขียนได้อย่างสมเหตุสมผล

3. การอ่านโดยวิวิจารณ์ (Critical Reading) หมายถึง การอ่านที่ผู้อ่านต้องใช้ความเข้าใจตามตัวอักษร การอ่านตีความ รวมทั้งความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่านเอง มาพิจารณาตัดสินประเมินค่าสิ่งที่อ่าน

4. การอ่านขั้นนำความรู้และความเข้าใจจากการอ่านไปใช้ (Application) หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ คติ ข้อคิด จากสิ่งที่อ่านมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยที่สามารถตอบคำถามที่แสดงความคิดในการนำความรู้ไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม

การสอนอ่านเพื่อความเข้าใจโดยใช้กลวิธีการอ่าน-การคิด (Reading-Thinking Strategies) หมายถึง การสอนอ่านเพื่อความเข้าใจที่มุ่งสอนและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของกลวิธีการอ่าน-การคิด รวมทั้งการให้แนวทางในการนำกลวิธีการอ่านนั้นไปใช้กำกับกับการอ่านของตนเอง เพื่อให้การอ่านแต่ละครั้งมีประสิทธิภาพ กลวิธีการอ่าน-การคิดที่มุ่งเน้นในการพัฒนารูปแบบการสอนนี้ ประกอบด้วยกลวิธีการอ่าน-การคิดต่อไปนี้

1. การตั้งวัตถุประสงค์ในการอ่าน (set the purposes for reading)
2. การปรับความเร็วในการอ่าน (adjusting reading rate)
3. การสร้างภาพในใจ (visual imagery)
4. การระลึกถึงความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่อ่าน (activate one's own background knowledge)
5. การคาดคะเน (predicting)
6. การตั้งคำถามถามตนเอง (questioning)
7. การย่อใจความสิ่งที่อ่าน (summarizing)
8. การตรวจสอบและประเมินตนเอง (self-checking and evaluating)

ความตระหนักรู้เกี่ยวกับการอ่าน (Metacognitive knowledge about reading) หมายถึง การที่ผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอ่านและกลวิธีการอ่าน ตระหนักถึงความสำคัญของกลวิธีการอ่าน และนำกลวิธีการอ่านเหล่านั้นมาใช้กำกับกับการอ่านของตนเองให้มีประสิทธิภาพอย่างเหมาะสม

การสอนอ่านเพื่อความเข้าใจตามแนวทางการสอนในคู่มือการสอนภาษาไทยของกรมวิชาการ หมายถึง การสอนอ่านเพื่อความเข้าใจโดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามคู่มือการสอนภาษาไทยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนะไว้ ซึ่งไม่ได้เน้นการสอนกลวิธีการอ่าน แต่เน้นความเข้าใจเนื้อเรื่องในหนังสือเรียนภาษาไทย

นักเรียนประถมศึกษา หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบการสอน สำหรับใช้ในการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนประถมศึกษา สามารถนำไปใช้ได้ทันทีกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนในระดับชั้นที่ต่ำหรือสูงกว่าก็สามารถนำรูปแบบการสอนนี้ไปใช้ได้เช่นกัน เพียงแต่ต้องพิจารณาปรับบทอ่านและ เอกสารประกอบรูปแบบการสอนให้ง่ายหรือยากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจ ตลอดจนความสามารถในการคิดของผู้เรียน
2. ช่วยแก้ปัญหาด้านการอ่านของนักเรียนทั้งที่กำลังเรียนและที่จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาซึ่งประเทศไทยกำลังประสบอยู่ เนื่องจากเป็นรูปแบบการสอนที่เน้นกลวิธีการอ่านที่นักเรียนสามารถถ่ายโอนไปใช้ได้ สถานการณ์การอ่านต่าง ๆ ดังนั้นนอกจากจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนการอ่านบรรลุจุดประสงค์ตามหลักสูตรแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนวิชาอื่น ๆ ตลอดจนทำให้สามารถใช้การอ่านเพื่อการสื่อสาร และแสวงหาความรู้ ความบันเทิงด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในขณะที่เรียนอยู่ในโรงเรียน และเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว
3. เป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนระดับต่าง ๆ ในการพัฒนารูปแบบการสอนที่มีการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีกระบวนการพัฒนาและจัดองค์ประกอบของรูปแบบการสอนอย่างเป็นระบบ